

Vlaams
Parlement

stuk **1098** (2010-2011) – Nr. 1
ingediend op 28 april 2011 (2010-2011)

Voorstel van resolutie

van de heren Mark Demesmaeker, Marcel Logist,
Paul Delva en Hermes Sanctorum,
de dames Tine Eerlingen en Mia De Vits
en de heer Tom Dehaene

betreffende het voorstellen aan de UNESCO
om het Zoniënwoud in te schrijven
op de lijst van het Werelderfgoed van de Mens

TOELICHTING

In het zuidoosten van Brussel, op een steenworp van de beroemde Grote Markt, ligt een bos van meer dan 5000 hectare: het Zoniënwoud, met aansluitend nog enkele bosparken en privébossen. In feite is het één groot beukenbos met een eigen klimaat en een eigen fauna en flora. Zijn ligging vlakbij een grootstad, de verkeerswegen die er doorheen lopen en het feit dat het bijna volledig omgeven is door residentiële wijken, maken dat het Zoniënwoud uiteenlopende functies moet vervullen (ecologische, sociale, educatieve en economische). Die zijn niet altijd gemakkelijk te combineren. Omdat het gebied verdeeld is over de drie gewesten van ons land, is het beheer in handen van drie verschillende administraties: 38% wordt beheerd door het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 56% door het Vlaamse Gewest en 6% door het Waalse Gewest. En dan is er nog het Kapucijnenbos (347 ha), dat afhangt van de Koninklijke Schenking.

Het Zoniënwoud zoals wij dat vandaag kennen, gaat in grote mate terug op een ontwerp uit 1788 van de Oostenrijkse landschapsarchitect en directeur van de beplantingen in het Zoniënwoud, Joachim Zinner. Vooral het kathedraaleffect van het hoge beukenbos geniet faam en bepaalt in grote mate het aanzicht van het Zoniënwoud. Het voortbestaan van de beplanting is echter bedreigd, omdat de boombestanden meestal een hoge leeftijd hebben, omdat de verjonging uitermate moeizaam verloopt en omdat de bomen slechts oppervlakkig kunnen wortelen. Bovendien is de aanplant nadelig voor het natuurlijke ecosysteem.

Het Zoniënwoud is sinds 1959 door een besluit beschermd (koninklijk besluit van 2 december 1959). Een groot deel van het woud wordt gekenmerkt door een bijzondere vegetatie die ver buiten onze grenzen bekend is. Dat 'kathedraalwoud' is immers een uniek landschap in de wereld, heeft dus een wereldreputatie en draagt bij tot het internationale imago van ons land en onze hoofdstad. Er zijn enkele burgerverenigingen opgericht om de bevolking bewust te maken van de waarde van het Zoniënwoud, in het bijzonder van het kathedraalwoud. Hun actie beïnvloedt ook de beheerskeuzes, vooral doordat zij proberen het aanzicht van het kathedraalwoud blijvend te garanderen.

Het Zoniënwoud ligt op het grondgebied van het Vlaamse, het Waalse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De drie gewesten zijn momenteel aan het bekijken hoe ze het beheer van het Zoniënwoud in de toekomst het beste samen kunnen aanpakken, en hoe er moet worden omgegaan met het kathedraaleffect van het hoge beukenbos. Nu al is duidelijk dat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest sterker vasthoudt aan het huidige bosbeeld dan Vlaanderen en Wallonië. In Vlaanderen bijvoorbeeld is het beleid van het Agentschap voor Natuur en Bos er vandaag eerder op gericht om de monotone beplantingen stelselmatig om te vormen tot natuurlijke bostypes. Dat betekent uiteraard wel de facto een aantasting van het kathedraaleffect.

Het belang van het Zoniënwoud kan niet overschat worden. De biologische, ecologische, historische, sociale, culturele en economische waarde van het woud wordt ruim erkend.

Krachtens de Habitatrichtlijn is het woud met zijn bosranden, de aangrenzende bosrijke gebieden en de vallei van de Woluwe natuurlijk geïntegreerd in het netwerk Natura 2000.

In april 1996 is het Zoniënwoud op Europees niveau voorgesteld als speciale beschermingszone voor het behoud van habitats: droge heide, halfnatuurlijk vochtig grasland, grasland met hoge kruiden (voedselrijke ruigten), beukenbossen van het type *Asperulo-Fagetum*, beukenbossen op kalkhoudende bodem, eikenbossen van het type *Stellario-Carpinetum*, residuele alluviale bossen (*Alnion glutinosa incanae*) en diersoorten die bijzonder zijn, vooral vleermuizen (Habitatrichtlijn 92/43 van de Europese Unie).

Niet alleen het woud op zich is waardevol; ook de bodem is dat. Het Zoniënwoud, dat is ook 50 km² sterk gevarieerd reliëf, met leemgrond die een beeld geeft van het klimaat op het einde van de jongste ijstijd, zowat 10.000 jaar geleden, en dat al op een diepte van 30 tot 40 centimeter.

De bodem, met zijn problematische vruchtbaarheidsgraad, is dezelfde als de bodem die de eerste landbouwers hebben proberen te bewerken in de leemstreek van West-Europa. Het verschil tussen bosgrond en landbouwgrond heeft te maken met het ingrijpen van de mens. Een reeks sporen is al duizenden jaren perfect bewaard en vormt een uniek archeologisch erfgoed. Het reliëf en de bodem van het Zoniënwoud vormen ook vandaag nog een uniek erfgoed dat moet worden bewaard, op zijn minst al uit aardrijkskundig en archeologisch oogpunt.

In het Zoniënwoud bevinden zich twee officieel erkende reservaten die deel uitmaken van het Europese reservatennetwerk, namelijk Harras en het Kersselaerspleyn. Dat laatste wordt al sedert 1983 deels behandeld als een bosreservaat, doordat men er de natuurlijke processen op zijn beloop laat zonder in te grijpen. Het Kersselaerspleyn is het grootste en tegelijk het oudste bosreservaat in Vlaanderen. Dat reservaat wordt beheerd als een integraal bosreservaat: buiten een eventueel startbeheer wordt een nulbeheer toegepast, in tegenstelling tot de gerichte bosreservaten waarbij men een actief beheer voert om een bepaald type in stand te houden. Naast de erkenning van de twee bovengenoemde bosreservaten werd het Zoniënwoud in 1997, samen met twee andere Vlaamse bossen, als proefproject gecertificeerd met het FSC-label (FSC: Forestry Stewardship Council). Dat certificaat kan als een beloning gezien worden voor het gevoerde beheer, daar het enkel aan duurzaam beheerde bossen wordt toegekend.

In het Brussels Hoofdstedelijk Parlement werd een voorstel van resolutie ingediend om de United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) voor te stellen om het Zoniënwoud op te nemen op de lijst van het Werelderfgoed van de Mens. Aangezien het grootste deel van het Zoniënwoud in Vlaanderen ligt, lijkt het de indieners van dit voorstel van resolutie zinvol dat er ook in Vlaanderen een dergelijk initiatief genomen wordt.

Hoewel er momenteel, ondanks de door de drie gewesten ondertekende structuurvisie, een verschil van mening blijft bestaan tussen het Waalse, het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest over hoe men het Zoniënwoud wil beheren, menen de indieners dat de tegenstellingen zeker te overbruggen moeten zijn.

De indieners menen dat het Zoniënwoud werelderfgoed zou moeten zijn door zijn unieke mix van cultuurhistorische waarden, een zeer hoge ecologische waarde, en de hoge beleevingswaarde voor een zeer groot publiek, vlakbij de hoofdstad van Europa.

De cultuurhistorische waarde werd hierboven al deels beschreven bij de beschrijving van de unieke bodemprofielen. Daarnaast is het Rood Klooster wegens zijn unieke karakter, pittoreske landschap en toegangspoort tot het Zoniënwoud een populaire plaats voor wandelaars. Het Rood Klooster is een van de natuurreservaten van het Zoniënwoud. In 2007 werd dit domein heraangelegd. Ook de abdij van Groenendaal verdient bijzondere aandacht; de grote mysticus Jan van Ruusbroec verbleef er lange tijd en schreef er bijzonder waardevolle teksten, die tot op vandaag over de hele wereld bestudeerd worden.

Ook de ecologische waarde spreekt voor zich. Nog elke maand worden waardevolle meldingen gedaan van nieuwe fauna- of florasoorten die in het woud huizen. Zo leven of leefden er 46 soorten zoogdieren in het woud. In het bos leven ook meer dan 1200 soorten paddenstoelen, enkele soorten reptielen en zelfs een variant van de vogelspin.

Ten slotte is de beleevingswaarde voor het publiek heel groot. Duizenden mensen komen in het Zoniënwoud wandelen, lopen, fietsen, paardrijden en 'nordic walken' op de bewegwij-

zerde paden. Zelfs talloze vissers komen naar het Zoniënwoud om enthousiast hun hengel uit te gooien in de vijvers van het Rood Klooster, van Groenendaal en van het Park van Tervuren. Aangetrokken door de betoverende omgeving kunnen ze er al hun stress laten varen.

De wetenschappelijke inzichten die Leefmilieu Brussel in de verf gezet heeft en die in november 2009 bekendgemaakt zijn, versterken thans het vermoeden dat de beuk (*Fagus sylvatica* L.) zich in ons gewest in de loop van deze eeuw alsmoer moeilijker zal aanpassen aan de stijging van de gemiddelde temperatuur van onze planeet en geleidelijk zal achteruitgaan als gevolg daarvan. Het woud is niet gedoemd om te verdwijnen, maar de grote meerderheid van de wetenschappers voorziet dat, gelet op de snelheid waarmee de klimaatveranderingen zich op aarde al voltrekken, de gevoelige soorten zich niet tijdig zullen kunnen aanpassen aan de nieuwe klimaatomstandigheden.

De verschillende klimaatscenario's van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) voor de toekomst zijn het erover eens dat er een evolutie bestaat in de richting van een stijging van de maximumtemperatuur, kortere koude periodes, een gewijzigde spreiding van de regenperiodes, krachtigere winden, een stijging van de zeespiegel alsook in de richting van een hogere frequentie van extreme weersomstandigheden zoals hittegolven, perioden van droogte, overstromingen en stormen. De beuken in het Zoniënwoud zijn gevoelig voor perioden van droogte en stormen en zouden op termijn uitsterven door die toekomstige evolutie. Het woud vol kathedraalbeuken zou onverbiddelijk gedoemd zijn om te verdwijnen.

Een van de mandaten van de UNESCO bestaat erin bijzondere aandacht te schenken aan de nieuwe algehele dreigingen die het natuur- en cultuurerfgoed schade kunnen berokkenen en erop toe te zien dat de bewaring van de monumenten en landschappen bijdraagt tot de sociale cohesie.

Sommige landen beschouwen de opname als een manier om internationale aandacht te krijgen voor hun problemen en bekwame bijstand om die op te lossen. Andere landen willen die opname echter liever voorkomen omdat ze het beschouwen als een schande. De opname van een site op de lijst van bedreigd werelderfgoed mag in geen geval beschouwd worden als een sanctie, maar als een weg om op doeltreffende wijze tegemoet te komen aan specifieke beschermingsbehoeften.

Ingeval de problemen van een site op grond waarvan ze werd opgenomen op de Werelderfgoedlijst, opgelost raken, kan het Comité beslissen ze te schrappen van de lijst van bedreigd werelderfgoed én van de Werelderfgoedlijst. Tot op heden is het nooit nodig geweest die bepaling van de richtsnoeren inzake de tenuitvoerlegging van de Werelderfgoedconventie toe te passen.

De UNESCO biedt dus een kans om het gevaar dat de kathedraalbeuken thans lopen, te benadrukken en tevens een middel te vinden om dat te verhelpen.

Mark DEMESMAEKER

Marcel LOGIST

Paul DELVA

Hermes SANCTORUM

Tine EERLINGEN

Mia DE VITS

Tom DEHAENE

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- overwegende dat:
 - 1° het Comité voor het Werelderfgoed tijdens zijn 25ste zitting in 2001 overeengekomen is dat de bossen bijzondere aandacht verdienen en dat het bijgevolg zijn goedkeuring heeft gehecht aan het opstellen van het Bosprogramma van het Werelderfgoed met de bedoeling, zo veel mogelijk, de Conventie van het Werelderfgoed te gebruiken als vector voor een beter behoud van de bossen over de hele wereld;
 - 2° het jaar 2010 door de Verenigde Naties uitgeroepen is tot Internationaal Jaar van de Biodiversiteit;
 - 3° het jaar 2011 door de Verenigde Naties uitgeroepen is tot Internationaal Jaar van de Bossen;
 - 4° ons gewest een van de bosarmste streken van Europa is, met een bosindex van nauwelijks 10,8%;
- gelet op:
 - 1° de belangrijke ecologische functie van het Zoniënwoudmassief;
 - 2° het belang van de populaties om het hoofd te bieden aan bedreigingen als gevolg van de klimaatwijzigingen;
 - 3° het historische monumentale karakter van het kathedraalwoud;
 - 4° het feit dat het Zoniënwoud zich uitstrekt over de drie gewesten;
 - 5° de unieke mix van het Zoniënwoud van cultuurhistorische waarde, ecologische waarde en de hoge belevingswaarde voor een zeer groot publiek;
- vraagt de Vlaamse Regering er zich samen met de andere gewesten toe te verbinden om de UNESCO voor te stellen om het Zoniënwoud op te nemen op de Werelderfgoedlijst om de unieke mix van het Zoniënwoud van cultuurhistorische waarde, ecologische waarde en de hoge belevingswaarde voor een zeer groot publiek te bewaren.

Mark DEMESMAEKER

Marcel LOGIST

Paul DELVA

Hermes SANCTORUM

Tine EERLINGEN

Mia DE VITS

Tom DEHAENE